

Masterthesis

Zelfregulatie, omgang met peers en de mate van welbevinden bij peuters

Masterthesis 2014-2015

Cursus:	Masterthesis Orthopedagogiek (200500130)
Instelling:	Universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen
Student:	Rian Klaassen
Studentnummer	3756521
Thesisbegeleider	dr. Pauline Slot
Tweede beoordelaar:	dr. Hanna Mulder
Datum:	13 juni 2015
Woorden	3749

Voorwoord

Beste lezer,

Hartelijk bedankt voor het lezen van mijn masterscriptie ‘Zelfregulatie, omgang met peers en de mate van welbevinden bij peuters’ voor de master Orthopedagogiek.

Afgelopen jaar stond voor mij in het teken van de ontwikkeling van peuters, zowel in de praktijk als in de wetenschap. Mijn kennis op het gebied van hun ontwikkeling is met grote stappen vooruitgegaan en heeft nog meer mijn interesse gewekt om verder te gaan werken met deze interessante doelgroep.

Het schrijven van deze masterscriptie kende zoals het hoort zijn ups en downs maar uiteindelijk heb ik er veel van geleerd. Voornamelijk over mijn eigen capaciteiten. De literatuurstudie vond ik het meest interessant om te schrijven omdat abstracte begrippen steeds concreter werden. Het goed uitvoeren van de verschillende statistische analyses vereiste wel extra werk maar het is uiteindelijk toch gelukt.

Ik zag eerst als een berg op tegen de dataverzameling, echter toen eenmaal de eerste filmpjes gescoord waren verliep de scoring sneller en begon ik toch langzaam het gevoel te krijgen alsof ik die peuters echt leerde kennen, inclusief wat zij letterlijk zeiden en welk spel zij wanneer lieten zien.

Ter afsluiting wil ik graag mijn begeleidster Pauline Slot bedanken voor haar begeleiding tijdens het schrijven van deze masterscriptie. Zij heeft mij steun geboden in persoonlijk zware tijden en mede dankzij haar is het mij toch gelukt om in juni dit product af te leveren.

Daarnaast wil ik ook graag mijn medestudenten Jettie, Lisanne en Saskia bedanken voor steun en motivatie gedurende het hele proces en hun hulp op momenten dat mijn eigen zelfregulatie en mate van welbevinden op de proef werden gesteld!

Rian Klaassen

12 juni 2015

Abstract

De peutertijd is een periode waarin kinderen volop in ontwikkeling zijn, zowel op sociaal-emotioneel als cognitief gebied. In het huidige onderzoek werd er gekeken of kinderen die beter met leeftijdsgenootjes om kunnen gaan (omgang met peers) zich meer geaccepteerd en comfortabeler voelen op de groep (mate van welbevinden), ook als dit verband gemodereerd werd met cognitieve zelfregulatie (kennis over denk- en leerprocessen zoals plannen, en motivatie gerelateerde factoren) en/of emotionele zelfregulatie (kennis over emoties en de mogelijkheid deze te reguleren). Daarnaast werd gekeken of het effect van de emotionele zelfregulatie op dit verband groter is dan het effect van de cognitieve zelfregulatie. Om de eerste onderzoeksvragen te beantwoorden is er gebruik gemaakt van een multiple hiërarchische regressie-analyse en voor de laatste onderzoeksvraag is Cohen's f^2 gebruikt om de effectgrootte te meten. Er werd geen verband gevonden tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden, ook werd dit verband niet gemodereerd met de cognitieve en/of emotionele zelfregulatie. Zoals verwacht was invloed van de emotionele zelfregulatie op het verband tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden groter dan de invloed van de cognitieve zelfregulatie, echter was de effectgrootte klein.

Toddlerhood is a period in which children develop a massive amount of skills, including social-emotional skills and cognitive functions. The present research focused on the relationship between being able to cooperate with other children (relationship with peers) and the feeling of being more comfortable and accepted in the preschool group (well-being). Additionally the research looked at whether this relationship was moderated by either cognitive self-regulation (knowledge of thinking and learning processes like planning and motivation related factors) and/or emotional self-regulation (knowledge about emotions and the possibility to regulate them). The current research also looked whether the effect of emotional self-regulation on the association between peers relations and well-being is larger than the effect of cognitive self-regulation on this relationship. Multiple hierarchical regression analyses was used to answer the first three research questions and Cohen's f^2 was used as a measure for the effect size. The current study did not find a relationship between peer relations and children's well-being and the relationship was not moderated by either cognitive self-regulation or emotional self-regulation. The effect size of emotional self-regulation on the relationship between peer relations and well-being was larger than the effect size of cognitive self-regulation, although this effect size was small.

De peutertijd is een periode waarin kinderen veel nieuwe vaardigheden leren, zoals leren praten, vriendschappen sluiten, het delen van speelgoed, het reguleren van de eigen emoties en het beoordelen van zowel zichzelf als de wereld en mensen om hen heen (Honig, 2002). Al deze nieuwe ervaringen en ontwikkelingen kunnen van invloed zijn op het functioneren op latere leeftijd (Fantuzzo, Bulotsky-Shearer, Fusco, & McWayne, 2005; Shonkhoff & Phillips, 2000, geciteerd in Bagdi & Vacca, 2005).

In dit onderzoek wordt gekeken of peuters die beter met hun peers om kunnen gaan zich comfortabeler voelen op de groep. Daarnaast wordt gekeken of hun zelfregulatie, cognitief en emotioneel, een moderator is.

Zelfregulatie

Zelfregulatie is de mogelijkheid om het eigen gedrag te reguleren, afhankelijk van de situatie en de sociale eisen en regels van dat moment. Er is al veel onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van zelfregulatie bij peuters (Barrett, 2005; Blair & Diamond, 2008; Eisenberg, Spinrad, & Eggum, 2010; Jennings et al., 2008; Kohnstamm, 2009; Vallotton & Ayoub, 2011). Kopp (1982) beschrijft dat in de peutertijd, tussen één en drie jaar, de zelfregulatie van kinderen nog aan het begin van de ontwikkeling staat. Echter verloopt deze ontwikkeling, van reactieve reflexen naar het bewust plannen van acties, wel in een snel tempo. In het derde levensjaar zijn peuters in staat om controle over hun gedrag uit te oefenen dankzij interne representaties van bestaande regels in plaats van het aanpassen van hun gedrag na een voorbeeld van gewenst gedrag door hun ouders of verzorgers. Als de ontwikkeling van de zelfregulatie op gang is gekomen kunnen kinderen zich aanpassen en voldoen aan de eisen en verwachtingen van hun omgeving (Eisenberg et al., 2010; Jennings et al., 2008; Vallotton & Ayoub, 2011).

Volgens recent onderzoek is er sprake van een positief verband tussen de zelfregulatie op peuterleeftijd en uitkomsten op latere leeftijd zoals een beter aanpassingsvermogen, minder externaliserend probleemgedrag en minder internaliserende problemen (Eisenberg et al., 2004; Eisenberg et al., 2010; Eisenberg & Sulik, 2012; Kochanska & Knaack, 2003). Kinderen die na de peutertijd nog moeite hebben met het reguleren van hun eigen emoties, ook in samenwerking met anderen, lopen een grotere kans om afgewezen te worden door peers en het ontwikkelen van sociale en gedragsproblemen (Bagdi & Vacca, 2005; Gilliom, Shaw, Back, Schonberg, & Lukon, 2005).

Zelfregulatie is een veelomvattend construct, bestaande uit een aantal smallere componenten (Jennings et al., 2008). Steeds meer onderzoekers gebruiken een verdeling in verschillende vormen van zelfregulatie, zoals (meta)cognitief en/of emotioneel (Blair &

Diamond; Denham et al., 2012; Slot, Mulder en Leseman, 2014, in druk; Whitebread et al., 2008). In het huidige onderzoek wordt de indeling van cognitieve en emotionele zelfregulatie gehanteerd. Slot et al. (2014, in druk) beschrijven emotionele zelfregulatie als ‘de expliciete kennis waar kinderen over beschikken met betrekking tot hun emoties, hun strategieën om controle over hun emoties te houden en deze te moduleren, en hun vermogen om te voldoen aan de verwachtingen van de situaties, om te gaan met hun peers en het oplossen van conflicten met hun peers’ (p. 6). Het construct ‘cognitieve zelfregulatie’ wordt beschreven als ‘de expliciete metacognitieve kennis over denk- en leerprocessen waarover kinderen beschikken, metacognitieve strategieën om taakgedrag te reguleren zoals plannen, monitoren en controleren van lopende cognitieve processen, en motivatie gerelateerde factoren zoals volharding en volgehouden aandacht’ (Slot, Mulder, & Leseman, 2014, in druk, p. 6).

Mate van Welbevinden

Een goede zelfregulatie waarbij iemand objectief naar zijn eigen gestelde doelen kan kijken en deze naar eigen inzichten kan bijstellen blijkt in verband te staan met een hogere mate van welbevinden (Wrosch, Scheier, Miller, Schulz, & Carver, 2003). Een goede mate van welbevinden zorgt voor het ontwikkelen van veerkracht, wat het kind helpt om situaties, zowel positieve als stressvolle evenementen, op een juiste manier te interpreteren en op te lossen (Bagdi & Vacca, 2005). Onderzoek heeft uitgewezen dat de mate van welbevinden invloed heeft op academisch succes in de toekomst. Om ervoor te zorgen dat leerlingen succesvol worden zouden scholen beter bij hun behoeften, ook sociaal-emotioneel, moeten aansluiten in plaats van zich te richten op de testcores (Prince, Pepper, & Brocato, 2006).

Omgang met Peers

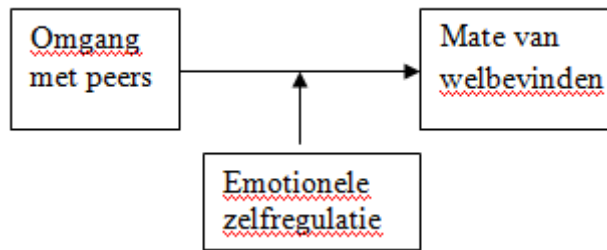
Downer, Booren, Lima, Luckner, en Pianta (2010) benadrukken het belang van sociale relaties tijdens de peutertijd, aangezien dit de leeftijdsfase is waarin kinderen voor het eerst ervaring op doen met het ontwikkelen van relaties met leeftijdsgenootjes en de bijbehorende aspecten zoals sociale acceptatie (Calkins, Gill, Johnson & Smith, 1999; Gifford-Smith & Brownell, 2003). Fantuzzo, Bulotsky-Shearer, Fusco en McWayne (2005) vonden dat positieve relaties met leeftijdsgenoten tijdens de peutertijd een indicator kan zijn voor sociale competentie. Onvermogen om vriendschappen op te bouwen en met andere kinderen te spelen kan leiden tot het ontwikkelen van externaliserende en internaliserende problemen op latere leeftijd (Gifford-Smith & Brownell, 2003).

De peutertijd is een leeftijdsfase waarin de zelfregulatie zich snel ontwikkelt en

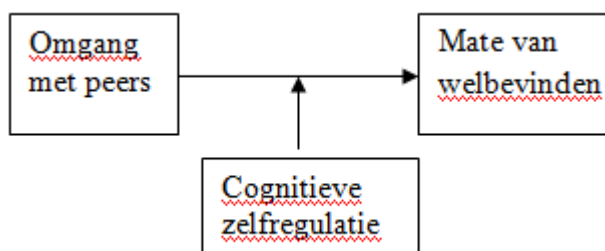
waarin het sluiten van vriendschappen en de omgang met andere kinderen van grote invloed is op de ontwikkeling van een kind. Zowel de zelfregulatie als de omgang met peers lijken een positieve invloed te hebben op de mate van welbevinden.

Huidige Studie

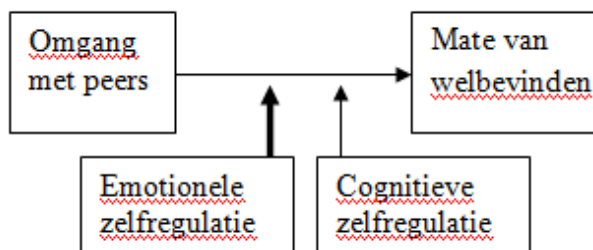
In dit onderzoek werd gekeken of peuters die beter met hun leeftijdsgenoten om kunnen gaan zich meer geaccepteerd en comfortabeler voelen op de groep. Daarnaast is gekeken of dit verband versterkt werd door de toevoeging van cognitieve en/of emotionele zelfregulatie als modererende factor. Er wordt verwacht dat 1) peuters die beter met hun leeftijdsgenoten kunnen omgaan (omgang met peers) zich meer geaccepteerd en comfortabeler zullen voelen op de groep (mate van welbevinden). Als peuters daarnaast in staat zijn om hun emoties te reguleren en conflicten op te lossen zal dit effect vergroot worden. Daarom wordt ook verwacht dat 2) emotionele zelfregulatie werkt als modererende factor tussen de variabelen 'omgang met peers' en 'mate van welbevinden' (figuur 1). Daarnaast wordt verwacht dat 3) cognitieve zelfregulatie werkt als modererende factor tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden. Als een peuter beschikt over metacognitieve kennis van denk- en leerprocessen kan hij aansluiting vinden bij peers met vergelijkbare denk- en leerprocessen waardoor hij beter met de leeftijdsgenootjes om kan gaan. De mate van welbevinden zal daarnaast vergroten als een peuter weet hoe hij met taakjes om moet gaan zodat hij niet het gevoel heeft buiten de groep te vallen omdat hij taakjes bijvoorbeeld te moeilijk vindt (figuur 2). Als laatste wordt verwacht dat 4) emotionele zelfregulatie een sterkere moderator is dan cognitieve zelfregulatie. De emotionele zelfregulatie heeft betrekking op het reguleren van de eigen emoties, ook in het contact met anderen. Als een peuter zowel goed met leeftijdsgenoten omgaat als zijn eigen gedrag kan beheersen in het contact met anderen zal hij meer geaccepteerd worden en zich beter voelen op de groep (figuur 3).

Figuur 1 Omgang met Peers en Mate van Welbevinden met Emotionele Zelfregulatie als Moderator

Figuur 2 Omgang met Peers en Mate van Welbevinden met Cognitieve Zelfregulatie als Moderator

Figuur 3 Emotionele Zelfregulatie als Sterkere Moderator dan Cognitieve Zelfregulatie

Methode

Deelnemers

De onderzoeksgroep bestaat uit peuters (N=122) van 37 peuterspeelzaal- en kinderdagverblijfgroepen waar video opnamen zijn gemaakt. Er participeerden 58 jongens en 54 meisjes met een gemiddelde leeftijd van 37 maanden ($SD = 2.98$, $min = 28$, $max = 45$).

Nederlands was de enige thuistaal voor 67 peuters in tegenstelling tot 34 peuters die Nederlands als tweede taal hadden. De ouders van de deelnemende peuters hadden allemaal

toestemming gegeven voor een diepte studie als aanvulling op het pre-COOL project. Dit project is een longitudinaal onderzoek naar de effecten van verschillende vormen van kinderopvang (Pre-COOL, 2015).

Instrumenten

Emotionele en cognitieve zelfregulatie. De variabelen emotionele zelfregulatie en cognitieve zelfregulatie zijn gemeten met de ‘Self-Regulation in Play Scale’ (SRPS; Slot et al., 2014 in druk). De emotionele zelfregulatie bestaat uit de indicatoren: *kennis van emoties* (kennis die het kind verbaal uit over de emoties van zichzelf of andere kinderen), *emotieregulatie* (het aanpassen van emoties die de voortgang van het spel kunnen belemmeren), *oplossen van conflicten* (de mogelijkheden van het kind om conflicten op een sociaal geaccepteerde manier op te lossen) en *gedragmatige zelfcontrole* (de mate waarin een kind zijn gedrag kan beheersen om aan de sociale verwachtingen van spel te voldoen). De drie indicatoren voor cognitieve zelfregulatie zijn *metacognitieve kennis* (kennis die verbaal geuit wordt over het denken, leren en probleem oplossen van het kind zelf of een ander kind en kennis over strategieën en de effectiviteit van het gebruik van deze strategieën), *metacognitieve regulatie* (de mate waarin een kind concepten als plannen, monitoren, controleren en evalueren gebruikt in spel, zowel verbaal als nonverbaal) en *persistentie* (mate waarin een kind geconcentreerd kan spelen en doorzettingsvermogen laat zien als het tegen obstakels aanloopt). De observator gaf elke peuter een score tussen 1 (laag) en 5 (hoog). Een peuter behaalde een hoge score als hij frequent de specifieke gedraging liet zien. Een gemiddelde score werd toegekend als een peuter de gedraging soms liet zien of na stimulering van de leidster en een peuter kreeg een lage score als de gedraging (bijna) nooit zichtbaar was. Na analyses van Slot en collega’s (2014, in druk) wordt voor de variabele emotionele zelfregulatie de indicator *Kennis van emoties* verwijderd uit de schaal, omdat de peuters geen zichtbare kennis van emoties laten zien tijdens hun spel, zodat de cronbach’s alfa veranderd van .68 naar .78. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid ligt tussen de 67% en 89%. De cronbach’s alfa voor de variabele ‘cognitieve zelfregulatie’ is .58. Na een confirmatieve factoranalyse wordt de indicator *metacognitieve kennis* eruit gehaald, omdat de driejarigen nauwelijks metacognitieve kennis uiten tijdens hun spel, waardoor cronbach’s alfa stijgt naar .73. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid ligt tussen de 83% en 100%. Voor dit onderzoek zijn de geëxporteerde factorscores uit de confirmatieve factoranalyse gebruikt. Voor specifiekere uitleg wordt gerefereerd naar het onderzoek van Slot en collega’s (2014, in druk).

Mate van welbevinden. De variabele mate van welbevinden wordt geoperationaliseerd aan de hand de schaal ‘overall sense of belongingness/integration’ van de

modified Observational Rating of the Caregiver Environment (M-ORCE; NICHD ECCRN, 1996). Deze schaal meet de mate waarin een peuter zich geaccepteerd en comfortabel voelt op zijn groep. Er wordt gekeken of de peuter aansluiting vindt op de groep of meer een buitenstaander is, in welke mate de peuter betrokken is in activiteiten met andere kinderen en of het een keuze van de peuter is als hij alleen speelt. Op basis van deze vragen worden er scores op een schaal van 1 tot 4 toegekend. Er wordt een score van 1 (peuter lijkt zich niet geïntegreerd te voelen op de groep), 2 (peuter lijkt zich minimaal geïntegreerd te voelen op de groep), 3 (peuter lijkt zich matig geïntegreerd te voelen op de groep) en 4 (peuter lijkt zich volledig geïntegreerd te voelen op de groep). Bij deze schaal werd een interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van .76 bereikt.

Omgang met peers. Deze variabele wordt afgeleid van het domein ‘omgang met leeftijdsgenootjes’ van de *Preschool Classroom Behavioral Observation System* (PCBOS; Wijnroks, 2014). Dit domein bestaat uit vier dimensies: *sociaal gedrag* (positieve emoties en ervaringen die het kind heeft tijdens het contact met leeftijdsgenootjes, het kind zoekt zelf contact, heeft plezier met andere kinderen en is alert, responsief en houdt rekening met andere kinderen), *assertiviteit* (op een positieve manier initiatief tot contact met leeftijdsgenootjes tonen, de leiding te nemen in het contact, en zelfvertrouwen uit stralen in dit contact), *communicatie met andere kinderen* (communicatie van het kind met leeftijdsgenootjes, inclusief het functionele gebruik van spraak met verschillende intenties), *conflicten met andere kinderen* (het getoonde affect van het kind t.o.v. leeftijdsgenootjes. De mate waarin het kind zich agressief gedraagt, boos kijkt, de confrontatie zoekt, en aandacht trekt (zeuren, storen, klagen)). Op elke dimensie krijgen de peuters een score tussen de 1 (laag) en de 7 (hoog) toe. Voor dit domein van de PCBOS is de cronbach’s alfa .80 en de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid is .79.

Procedure

Voor de diepte studie werd er op twee ochtenden voor 15 tot 20 minuten gefilmd in verschillende situaties. Twee studenten scoorden voor de PCBOS alleen het filmmateriaal waarbij de leidster samen met de peuters met een keukenset speelden. Zij hebben voor het starten van de scoring training gehad van een opgeleide onderzoeker en tijdens deze training hebben zij drie dezelfde filmpjes gescoord zodat gemeten kon worden of zij betrouwbaar scoorden. Vervolgens hebben zij alle peuters gescoord en de data gezamenlijk ingevoerd. De gegevens van de variabelen ‘mate van welbevinden’, ‘cognitieve zelfregulatie’ en ‘emotionele zelfregulatie’ zijn eerder gescoord en ingevoerd. Voor deze procedures wordt verwezen naar het onderzoek van Slot en collega’s (2014, in druk).

Type Analyse

De eerste drie vragen hebben een samenhangvraagstelling, de vierde vraag is een verschilvraagstelling. Om de vier deelvragen te kunnen beantwoorden zijn er verschillende analyses nodig.

De eerste drie deelvragen zullen beantwoord worden met behulp van een hiërarchische multiple regressie analyse. Voordat deze uitgevoerd kan worden moeten een aantal assumpties gecontroleerd worden. De assumpties van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit van residuen kunnen gecontroleerd worden met stam-en-blad plots, histogrammen en puntenwolken.

De vierde deelvraag wordt beantwoord met behulp van de effectgrootte voor een multiple regressie analyse, Cohen's f^2 . De effecten kunnen onderverdeeld worden in klein (0.10), gemiddeld (0.25) of groot (0.40).

Resultaten

Assumpties

Met behulp van een multiple regressie analyse werd onderzocht of peuters die beter met hun leeftijdsgenoten om kunnen gaan zich meer geaccepteerd en comfortabeler voelen op de groep, en of dit verband versterkt wordt door de toevoeging van cognitieve en/of emotionele zelfregulatie als modererende factor. Er dienden een aantal assumpties gecontroleerd te worden voordat de resultaten geïnterpreteerd konden worden. Ten eerste is er gekeken naar stam-en-blad plots en histogrammen. Elke variabele in de regressie is normaal verdeeld en bevat geen extreme uitschieters. Een puntenwolk laat zien dat er ook voldaan is aan de criteria van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit van residuen. Ten derde overschrijdt de maximale Mahalanobis afstand niet de kritieke chi-kwadraat ($\chi^2 = 20.52$, $df = 5$, $\alpha = .001$) wat betekent dat er geen zorgwekkend multivariate uitschieters zijn. Voor de variabelen omgang met peers en de zelfregulatie (emotioneel en cognitief) wordt niet voldaan aan de assumptie van multicollineariteit. Deze variabelen zijn gecentreerd voordat er een interactieterm is gemaakt.

Analyse

De peuters scoorden 'gemiddeld' op de variabele omgang met peers en waren gemiddeld 'matig geïntegreerd' (Tabel 1). Nadat geconcludeerd kan worden dat aan alle assumpties is voldaan is er gekeken naar de correlaties tussen de verschillende variabelen (Tabel 2).

Tabel 1 *Beschrijvende Statistieken*

Variabelen	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Range</i>
Leeftijd in mnd	37.26	2.98	17
Omgang met peers	3.44	.79	3.75
Cognitieve zelfregulatie	.00	.61	2.58
Emotionele zelfregulatie	.00	.96	3.90
Mate van welbevinden	2.06	.28	1.50

Tabel 2 *Pearsoncorrelatiecoëfficiënten tussen de Variabelen*

	1	2	3	4	5	6
Leeftijd	-					
Nederlands tweede taal	.080	-				
Sekse	.143	.000	-			
Omgang met Peers	.060	-.262**	.095	-		
Cognitieve zelfregulatie	.153	-.042	.042	.162	-	
Emotionele zelfregulatie	.100	.062	.040	.108	.392**	
Mate van welbevinden	.057	-.012	.054	-.105	-.115	-.062

Noot: waarden met ** zijn significant bij $\alpha \leq .01$ (tweezijdig)

Bij de eerste stap van hiërarchische multiple regressie analyse, met als afhankelijke variabele mate van welbevinden, zijn de controle variabelen sekse, leeftijd in maanden, Nederlands als tweede taal en de onafhankelijke variabele omgang met peers toegevoegd. Deze variabelen zorgden voor een niet-significante toename van 2,1% in de variantie van de mate van welbevinden, $R^2 = .02$, $F(4, 87) = .58$, $p = .77$. Vervolgens werd eerst de analyse met emotionele zelfregulatie als moderator uitgevoerd (Tabel 3). Deze toevoeging leidde tot een aanvullende niet-significante toename van 2,4% in de mate van welbevinden, $\Delta R^2 = .024$, $F(1, 86) = .41$, $p = .84$. Er is geen hoofdeffect gevonden. Bij de derde stap werd de interactievariabele omgang met peers x emotionele zelfregulatie toegevoegd. Deze variabele is verantwoordelijk voor een extra niet-significante toename van 3% in de variantie van de mate van welbevinden, $\Delta R^2 = .030$, $F(1, 85) = .43$, $p = .855$. Stap 2 en 3 werden vervolgens herhaald met de moderator cognitieve zelfregulatie (Tabel 3). De toevoeging van deze variabele leidde tot een aanvullende niet-significante toename van 2.8% in de mate van welbevinden, $\Delta R^2 = .028$, $F(1, 86) = .49$, $p = .78$ en de interactieterm omgang met peers x cognitieve zelfregulatie is verantwoordelijk voor een extra niet-significante toename van 3.2%

in de variantie van de mate van welbevinden, $\Delta R^2 = .032$, $F(1, 85) = .48$, $p = .83$.

De laatste hypothese voorspelde dat de invloed van de emotionele zelfregulatie groter is dan de invloed van cognitieve zelfregulatie. Dit werd berekend met behulp van Cohen's f^2 voor effectgrootte (zie figuur 4 voor formule). De effectgrootte van de emotionele zelfregulatie is 0.018 en de effectgrootte voor de cognitieve zelfregulatie is 0.008. Beide effecten zijn echter niet significant en kunnen dus lastig geïnterpreteerd worden.

$$f^2 = \frac{R_{AB}^2 - R_A^2}{1 - R_{AB}^2}$$

Figuur 4 Formule voor Effectgrootte Cohen's f^2 (Selya, Rose, Dierker, Hedeker, & Mermelstein, 2012)

Op basis van de bovenstaande gegevens wordt er geen significant verband gevonden tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden. Daarnaast werd dit verband niet gemodereerd met de cognitieve en/of emotionele zelfregulatie zoals verwacht werd op basis van literatuur. Wegens het ontbreken van de significante verbanden kan Cohen's f^2 niet geïnterpreteerd worden.

Tabel 3: *Ongestandaardiseerde (B) en gestandaardiseerde (β) regressie coëfficiënten, inclusief p-waarden, voor elke predictor bij de hiërarchische multiple regressie met de moderatoren (a) emotionele zelfregulatie en (b) cognitieve zelfregulatie (n = 106).*

Variabelen	Mate van welbevinden		
	B	β	p
Stap 1			
Leeftijd	.005 [-.013; .022]	.061	.576
Nederlands tweede taal	-.029 [-.156; .098]	-.050	.653
Sekse	.032 [-.089; .154]	.057	.597
Omgang met peers	-.050 [-.137; .036]	-.128	.253
Stap 2			
a. Emotionele zelfregulatie	-.016 [-.080; .047]	-.055	.611
b. Cognitieve zelfregulatie	-.037 [-.130; .055]	-.088	.422
Stap 3			
a. Omgang x emo. zelfregulatie	-.037 [-.137; .063]	-.082	.465
b. Omgang x cogn. zelfregulatie	-.045 [-.187; .096]	-.070	.528

Noot. Betrouwbaarheidsinterval van 95% staat tussen parenthesen. De vetgedrukte waarden zijn significant bij $\alpha \leq .05$.

Discussie en Conclusie

De peutertijd is een belangrijke periode voor het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden zoals sociale relaties en het reguleren van emoties (Honing, 2002). Het belang van dit onderzoek is om meer kennis te verkrijgen over deze complexe processen tijdens deze leeftijdsfase. In het huidige onderzoek werd gekeken of peuters die beter met hun leeftijdsgenoten om kunnen gaan zich meer geaccepteerd en comfortabeler voelen op de groep. Daarnaast is gekeken of dit verband versterkt werd door de toevoeging van cognitieve en/of emotionele zelfregulatie als modererende factoren.

Allereerst kan er geconcludeerd worden dat peuters die beter met hun leeftijdsgenoten kunnen omgaan (omgang met peers) zich niet per definitie meer geaccepteerd en comfortabeler voelen op de groep (mate van welbevinden). Dit resultaat is tegenstrijdig met de verwachting en eerder onderzoek. Een mogelijke verklaring is dat de beschreven onderzoeken voornamelijk zijn uitgevoerd op latere leeftijd. Hier spelen de relaties met peers een grotere rol in vergelijking met de peutertijd waarin ouders en verzorgers ook een belangrijke rol vervullen.

In de tweede onderzoeksvraag werd gekeken of het eerder genoemde verband versterkt werd door de toevoeging van emotionele zelfregulatie en in de derde onderzoeksvraag werd emotionele zelfregulatie vervangen door cognitieve zelfregulatie als moderator. Het verband tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden wordt niet gemodereerd door de emotionele en/of cognitieve zelfregulatie. Ook deze conclusie komt niet overeen met voorgaand onderzoek. Mogelijke verklaringen kunnen zijn dat er om te beginnen geen significant verband gevonden is tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden (zie hypothese 1). Daarnaast is het mogelijk dat ondanks eerder onderzoek, waarin geconcludeerd werd dat er tussen het eerste en derde levensjaar een groei plaats vindt in de ontwikkeling van de zelfregulatie (Kopp, 1982), de zelfregulatie bij de onderzoeksgroep nog niet voldoende ontwikkeld was. Met een beperkt ontwikkelde zelfregulatie is het voor een peuter lastig om zijn emoties te passen aan de verwachtingen van de omgeving en de denkprocessen van anderen te begrijpen (Barrett, 2005; Bullock & Lutkenhaus, 1988; Jennings, 2004; Kohnstamm, 2009; Kopp, 1982; Vallotton & Ayoub, 2011). Als laatste werd verwacht dat het effect van de emotionele zelfregulatie, op het verband tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden, groter was dan het effect van de cognitieve zelfregulatie op dit verband. Wegens een niet-significant verband kunnen deze resultaten niet geïnterpreteerd worden.

Beperkingen En Alternatieve Verklaringen

Met betrekking tot het huidige onderzoek zijn er enkele beperkingen die mogelijk de

onverwachte resultaten verklaren.

Allereerst is de onderzoeksgroep groep relatief gezien klein (N=122). De effecten tussen de verschillende verbanden zijn mogelijk al klein, en door een kleine onderzoeksgroep is er ook nog sprake van een kleine power om de effecten aan te tonen.

Daarnaast is er relatief weinig literatuur beschikbaar met betrekking tot de huidige variabelen en hun invloed op elkaar bij peuters. Tevens is er bij de meeste onderzoeken die beschreven staan bij de literatuurstudie longitudinaal onderzoek verricht waarbij de invloed van een goed ontwikkelde zelfregulatie op latere leeftijd opnieuw werd bekeken en waar dan een verband zichtbaar was met de mate van welbevinden. Het huidige onderzoek is een cross-sectioneel onderzoek. Een beperking van dit onderzoeksdesign is dat verschillende onderzoekspersonen, verschillende leeftijdscategorieën representeren. Hierdoor wordt niet de ontwikkeling binnen dezelfde personen bekeken en kunnen er maar beperkt uitspraken worden gedaan over de ontwikkeling van de verschillende variabelen en hun mogelijke invloed op elkaar.

Een derde algemene beperking is dat er in de analyse niet gecontroleerd is voor nesting in groepen. Mogelijk zijn er andere factoren zoals de sociaaleconomische status of de ervaring van de leidsters van invloed op de resultaten. Om deze gegevens uit te sluiten zou er een multilevel analyse uitgevoerd moeten worden (Field, 2011).

Daarnaast is alle data verzameld door middel van observaties omdat het niet mogelijk is om interviews of vragenlijsten bij de peuters zelf af te nemen. Echter zijn de achterliggende processen van cognitieve zelfregulatie, emotionele zelfregulatie en mate van welbevinden lastig objectief waar te nemen omdat een observant niet de werkelijke gedachten achter bepaalde handelingen kan noteren.

De laatste alternatieve verklaring is dat kinderen nog volop in ontwikkeling zijn in deze leeftijdsfase. Ondanks dat kinderen in de peutertijd leren om sociale relaties aan te gaan, begint het eerste samenspel pas rond het derde levensjaar. Het ontwikkelt zich verder in de kleutertijd en in deze leeftijdsfase gaan kinderen pas rekening houden met elkaar in het spel (Van der Poel & Blokhuis, 2008).

Ondanks dat op basis van eerder beschreven literatuur het onverwacht is dat de resultaten niet overeenkomen met de opgestelde hypothesen, heeft het onderzoek van Broekhuizen (2015) met dezelfde data vergelijkbare resultaten opgeleverd. Uit deze resultaten blijkt dat een hogere mate van zelfregulatie niet per definitie leidt tot een hogere mate van welbevinden binnen het verband 'kwaliteit kinderopvang – mate welbevinden'.

Sterke Punten Onderzoek

Het huidige onderzoek heeft ook sterke punten. Zo is het vernieuwend met betrekking tot de huidige variabelen en hun invloed op elkaar bij peuters. Daarnaast zijn de verschillende observaties van de variabelen uitgevoerd door verschillende observatoren. Dit vermindert de kans op methodengebonden correlatie omdat de observatoren niet op de hoogte zijn van alle doeleinden waarvoor de gegevens gebruikt worden. Daarnaast is er in dit onderzoek gecontroleerd voor belangrijke variabelen zoals leeftijd, sekse en Nederlands als tweede taal.

Conclusie

De peutertijd is een belangrijke periode voor verschillende ontwikkelingsgebieden, echter is er nog relatief weinig onderzoek gedaan naar de omgang met peers, cognitieve en/of emotionele zelfregulatie en de mate van welbevinden tijdens deze leeftijdsfase. Ondanks dat de onderzoeksresultaten niet overeenkomen met eerdere onderzoeken naar deze variabelen, komt het wel overeen met onderzoek bij dezelfde leeftijdsgroep en met dezelfde data. Longitudinale onderzoeken zouden moeten uitwijzen of er op langere termijn wel een significante invloed zichtbaar is tussen de omgang met peers en de mate van welbevinden gemodereerd door de cognitieve en/of emotionele zelfregulatie op langere termijn wel een significante invloed laten zien.

Referentielijst

- Bagdi, A., & Vacca, J. (2005). Supporting early childhood social-emotional well being: The building blocks for early learning and school success. *Early Childhood Education Journal*, 33, 145-150. doi: 10.1007/s10643-005-0038-y
- Barrett, K. C. (2005). The origins of social emotions and self-regulation in toddlerhood: New evidence. *Cognition & Emotion*, 19, 953-979. doi: 10.1080/02699930500172515
- Blair, C., & Diamond, A. (2008). Biological processes in prevention and intervention: The promotion of self-regulation as a means of preventing school failure. *Development and Psychopathology*, 20, 899-911. doi:10.1017/S0954579408000436
- Broekhuizen, M. (2015, in druk). Teacher's emotional and behavioural support and toddler's self-control: Relations with social and emotional well-being during play.
- Calkins, S. D., Gill, K. L., Johnson, M. C., & Smith, C. L. (1999). Emotional reactivity and emotional regulation strategies as predictors of social behaviour with peers during toddlerhood. *Social Development*, 8, 310-334. doi: 10.1111/1467-9507.00098
- Denham, S. A., Bassett, H. H., Thayer, S. K., Mincic, M. S., Sirotkin, Y. S., & Zinsler, K. (2012). Observing preschoolers' social-emotional behavior: Structure, foundations, and prediction of early school success. *The Journal Of Genetic Psychology*, 173, 246-278. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/00221325.2011.597457>
- Downer, J. T., Booren, L. M., Lima, O. K., Luckner, A. E., & Pianta, R. C. (2010). The individualized classroom assessment scoring system (inCLASS): Preliminary reliability and validity of a system for observing preschoolers' competence in classroom interactions. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 1-16. doi: 10.1016/j.ecresq.2009.08.004
- Eisenberg, N., & Spinrad, T. L. (2004). Emotion-related regulation: Sharpening the definition. *Child Development*, 75, 334-339. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00674.x
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Reiser, M., Cumberland, A., Shepard., ...Thompson, M. (2004). The relations of effortful control and impulsivity to children's resiliency and adjustment. *Child Development*, 75, 25-46. doi: 10.1111/j.1467-8624.2004.00652.x
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 495-525. doi: 10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208

- Eisenberg, N., & Sulik, M. J. (2012). Emotion-related self-regulation in children. *Teaching of Psychology, 39*, 77-83. doi: 10.1177/0098628311430172
- Fantuzzo, J., Bulotsky-Shearer, R., Fusco, R., & McWayne, C. (2005). An investigation of preschool classroom behavioural adjustment problems and socialemotional school readiness competencies. *Early Childhood Research Quarterly, 20*, 259-275. doi: 10.1016/j.exresq.2005.07.001
- Field, A. (2008). *Discovering statistics using SPSS* (3rd edition). Sage Publications Ltd : London
- Gifford-Smith, M.E., & Brownell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: Social acceptance, friendships, and peer networks. *Journal of School Psychology, 41*, 235-284. doi: 10.1016/S0022-4405(03)00048-7
- Gilliom, M., Shaw, D. S., Beck, J. E., Schonberg, M. A., & Lukon, J. L. (2002). Anger regulation in disadvantaged preschool boys: Strategies, antecedents, and the development of self-control. *Developmental Psychology, 38*, 222-235. doi: 10.1037//0012-1649.38.2.222
- Honig, A. (2002). *Secure relationships: Nurturing infant/toddler attachment in early care settings*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Jennings, K. D. (2004). Development of goal-directed behaviour and related self-processes in toddlers. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 319-327. doi: 10.1080/01650250444000036
- Jennings, K. D., Sandberg, I., Kelley, S. A., Valdes, L., Yaggi, K., Abrew, A., & Macey-Kalcevic, M. (2008). Understanding of self and maternal warmth predict later self-regulation in toddlers. *International Journal of Behavioral Development, 32*, 108-118. doi:10.1177/0165025407087209
- Kochanska, G., & Knaack, A. (2003). Effortful control as a personality characteristic of young children: Antecedents, correlates, and consequences. *Journal of Personality, 71*, 1087-1112. doi: 10.1111/1467-6494.7106008.
- Kohnstamm, R. (2009). *De kleine ontwikkelingspsychologie, I. Het jonge kind* (6e druk). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Kopp, C. (1982). Antecedents of self-regulation: A developmental perspective. *Developmental Psychology, 18*, 199-214. doi:dx.doi.org/10.1037/0012-1649.18.2.199
- Pre-COOL. *Cohortonderzoek OnderwijsLoopbanen het jonge kind / voor- en vroegschoolse educatie*. Verkregen via <http://www.pre-cool.nl/>

- Prince, D. L., Pepper, K., & Brocato, K. (2006). The importance of making the well-being of children in poverty a priority. *Early Childhood Education Journal*, *34*, 21-28.
doi:10.1007/s10643-00-0118-7
- Selya, A. S., Rose, J. S., Dierker, L. C., Hedeker, D., & Mermelstein, R. J. (2012). A practical guide to calculating Cohen's f^2 , a measure of local effect size, from proc mixed. *Frontiers in Psychology*, *3*, 1-6. doi:10.3389/fpsyg.2012.00111
- Slot, P., Mulder, H., & Leseman, P. (2014, in druk). Preschoolers' cognitive and emotional self-regulation in pretend play: Relations with executive functions, quality of play, and classroom play.
- Trentacosta, C. J., & Shaw, D. S. (2009). Emotional self-regulation, peer rejection, and antisocial behavior: Developmental associations from early childhood to early adolescence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *30*, 356-365.
doi: 10.1016/j.appdev.2008.12.016.
- Vallotton, C., & Ayoub, C. (2011). Use your words: The role of language in the development of toddlers' self-regulation. *Early Childhood Research Quarterly*, *26*, 169-181.
doi: 10.1016/j.ecresq.2010.09.002
- Van der Poel, L., & Blokhuis, A. (2008). *Wat je speelt ben je zelf*. Bohn Stafleu van Loghum: Houten
- Whitebread, D., Coltman, P., Pasternak, D. P., Sangster, C., Grau, V., Bingham, S., ... Demetriou, D. (2009). The development of two observational tools for assessing metacognition and self-regulated learning in young children. *Metacognition Learning*, *4*, 63-85. doi:10.1007/s11409-008-9033-1
- Wijnroks, L. (2014). *Preschool Classroom Behavioral Observation System*. Universiteit Utrecht: Utrecht
- Wrosch, C., Scheier, M. F., Miller, G. E., Schulz, R., & Carver, C. S. (2003). Adaptive self-regulation of unattainable goals: Goal disengagement, goal reengagement, and subjective well-being. *Personality & Social Psychology Bulletin*, *29*, 1494-1508.
doi:10.1177/0146167203156921